

Відгук

офіційного опонента
доктора мистецтвознавства
Шмагала Ростислава Тарасовича
на дисертацію на здобуття
наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю
26.00.01 Теорія та історія культури (мистецтвознавство)
Ожога-Масловської Алли Валентинівни
«Японізм в мистецтві України кінця ХХ – початку ХХІ століття».

Кандидатська дисертація Алли Валентинівни Ожога-Масловської присвячена сучасному мистецтву України у контексті такого світового феномену, як *японізм*, що виник у європейських художніх центрах у другій половині ХІХ ст. *Японізм* є предметом дискусій та спеціальних досліджень у провідних наукових центрах світу, однак місце України в зазначеному процесі залишається невизначеним. Лише останнім часом стали з'являтися розвідки, де порушується проблематика японізму в українському мистецтві, зокрема – кандидатська дисертація І.О. Тесленко, присвячена орієнталізму першої третини ХХ століття та нещодавно захищена у ЛНАМ докторська дисертація І.А.Павельчук, присвячена українському постімпресіонізму.

А.В. Ожога-Масловська у своєму дослідженні враховує досвід попередників і йде далі : вона простежує присутність образів японської культури протягом ХХ століття і ретельно вивчає мистецтво незалежної України. За результатами тривалого періоду наукових пошуків, уважного опрацювання творів музейних і приватних збірок, аналізу великого корпусу архівних та літературних джерел авторка порушує проблему впливу японської культури на сучасні художні процеси на теренах України. Вона намагається розробити комплексну картину українського художнього процесу кінця ХХ – початку ХХІ ст. в контексті *японізму*, враховуючи як мистецькі, так і соціокультурні та політичні фактори.

Текст дисертації (загальним обсягом 166 сторінок), каталог творів, словник японських термінів, уперше введені до наукового обігу мистецькі твори, події, архівні матеріали і публікації свідчать, що Алла Ожога-

Масловська виявила і зуміла заповнити наявну лакуну у вітчизняній історії художньої культури. Тому вважаю цілком обґрунтованими актуальність теми, а також означення мети, вибір об'єкту і предмету дослідження.

Не викликає сумнівів наукова новизна порушеної в роботі проблематики, яку складають історичні і соціокультурні чинники формування образу Японії на теренах України, дослідження наукової і публіцистичної спадщини, систематизація художніх рецепцій японської культури, каталогізація творів. Окремо слід підкреслити й практичне значення цієї дисертації. Вона написана не лише мистецтвознавцем, а й галеристом, яка представляє галерею сучасного мистецтва «АС» м. Харкова. Професійний досвід, особисті контакти з художниками дозволили зібрати і опрацювати значний обсяг візуального матеріалу, частина якого (як показано у дисертації) була реалізована в кураторському проекті «НавКОЛО Японії» (Галерея «АС», Харків, 2018).

Аналізуючи джерельну базу дослідження у I-розділі, дисертантка висвітлює сутність дискусій навколо проблематики японізму в європейських наукових розвідках, підкреслюючи активацію досліджень цього феномену в національних культурах, зокрема країнах Східної Європи. З цього приводу варто підкреслити, що подана дисертація приєднує Україну до європейського наукового дискурсу з означеної теми. В розділі продемонстровано розмаїття тлумачень терміну «японізм», осмислюється його зміст стосовно української художньої практики.

Прикметою ґрунтовності роботи є і послідовно викладені відомості щодо формування джерельної бази. Серед іншого авторкою подано перелік візуальних джерел, до яких залучено матеріали українських музейних і приватних збірок; власні фото і відеоматеріали дисертантки; пам'ятки японського мистецтва з провідних музеїв Європи і Японії.

Розділ 2-й «Формування образу мистецької Японії в культурі України» синхронізує складні соціокультурні явища, які вплинули на формування інтересу до японської культури на теренах України.

Послідовний аналіз історичних і культурних подій, наукових досліджень, приватних ініціатив розкриває передумови і ознаки формування нової хвилі японізму в українській культурі, виявляє причини активного звернення до японської культурної спадщини на сучасному етапі, показує, як формувалася в освічених колах суспільства інтерес до художньої традиції Японії.

Важливо, що дисертантка не зупиняється на переліку та цитуванні досліджень попередників, а веде власне розслідування. Авторка дослідила та ввела до наукового обігу архівні та публіцистичні матеріали, зокрема, роботи професора А.М. Краснова («Южний Край», 1904-1905), статті та фотоматеріали видань «Всесвіт», «Східний світ» (1920-30-ті), архівні описи японських артефактів з колекції Музею красних мистецтв та старожитностей при харківському Імператорському університеті (XIX-початок XX ст). Похвально, що зроблено атрибуцію деяких речей з фондів Харківського історичного музею і визначено походження предмету культового призначення, як артефакту з етнографічної колекції А. М. Краснова. Узагальнюючи розмаїті емпіричні матеріали авторка пропонує періодизацію процесу формування образу мистецької Японії в українському культурному середовищі відповідно до соціокультурних та історичних факторів, що унаочнює і систематизує викладене у розділі.

Третій розділ дає розгорнуту картину мистецьких процесів, які відбуваються у виставковому просторі сучасної України та секторі приватного колекціонування. При цьому авторка уперше подає узагальнену картину мистецької Японії в експозиціях України і робить акцент на новому вимірі японських проектів – інтерактивності. Окремо позначено роль нової генерації приватних колекціонерів в популяризації японського мистецтва в Україні, які впроваджують політику відкритості колекцій, залучають до її оцінки фахівців, видають каталоги, фінансують виставкові проекти. Авторкою зроблено акцент на якості сучасних збірок та появу нових напрямів у колекціонуванні.

На мою думку, найціннішим у дисертації є 4-й розділ, що висвітлює рецепції японської художньої традиції на прикладі творів українських мистців, які тією чи іншою мірою використовують японську художню спадщину. Дисертантка звертається до різноманітних галузей мистецтва – від графіки, живопису, скульптури, кераміки та інших видів декоративно-ужиткового мистецтва до перформансу. У розділі подано й огляд нових галузей художньої діяльності, запозичених безпосередньо від японських майстрів: каліграфія, живопис сумі-е, орігамі, церемонія чаювання тощо. Окремо приділено увагу використанню японських традиційних технологій українськими гончарами.

Культурологічний і мистецтвознавчий аналізи творів мистецтва дозволили авторці класифікувати основні типи рецепцій японської культури, виділити провідні тенденції у мистецьких запозиченнях. Слід наголосити, що більшість з наведених творів в альбомі ілюстрацій отримали кваліфіковану атрибуцію. Значна частина творів уводиться до наукового обігу вперше. Змістовний, розмаїтий, фактографічно насичений матеріал логічно вивів дисертантку на завершальні висновки, подані відповідно до поставлених завдань.

Достовірність отриманих результатів визначається потужною джерельною базою, ґрунтовним знайомством авторки з японським мистецтвом у кращих колекціях Японії; активним обговоренням проміжних результатів у науковому середовищі, виступами на конференціях Харкова, Львова, Лондона, Венеції.

Зрозуміло, що дисертація А. Ожога-Масловської не позбавлена деяких огріхів. Зокрема:

- у тексті місцями присутні зайва описовість, русизми та стилістичні помилки.
- викладені дисертанткою періодизацію та типологізацію можна було подати у вигляді таблиць для наочності.

- викликає питання принцип віднесення тих чи інших творів до взірців впливу саме японської, а не китайської культури (зокрема, ліхтар Д. Вовчука, ширми Л. Піші; керамічні вироби (чаші, тарелі) українських гончарів А. Кіриченко та Л. Портнової, В. Оніщенка).

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від роботи. Представлена дисертація є цілісним, самостійно виконаним міждисциплінарним науковим дослідженням, що поєднує культурологічні та мистецтвознавчі підходи до розв'язання поставлених завдань. Основні положення та результати роботи відзначаються науковою новизною, пройшли належну апробацію, широко висвітлені у низці публікацій як в українських (22 позиції), так і зарубіжних наукових збірках (4 позиції).

Таким чином авторка дисертаційної роботи, Алла Ожога-Масловська заслуговує на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури (мистецтвознавство).

Офіційний опонент:

Доктор мистецтвознавства,
професор, декан факультету
Історії та теорії мистецтва
Львівської національної академії
мистецтв Міністерства культури
та інформаційної політики України

Шмагало
Ростислав Тарасович

ЛНАМ
Підпис завіряю <i>Шмагало</i>
Начальник ВК <i>Шмагало</i>
_____ 20__ р.

